

ΟΔΗΓΙΑ ΓΙΑ ΤΗΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΗ ΕΥΘΥΝΗ: Ο ΡΟΛΟΣ ΤΩΝ ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΙΚΩΝ ΜΚΟ ΣΤΗΝ ΕΦΑΡΜΟΓΗ ΤΗΣ

Εκπαιδευτικό Σεμινάριο:
«Περιβαλλοντικό Δίκαιο και Περιβαλλοντικές Μη Κυβερνητικές Οργανώσεις»

Ηράκλειο, 11 Μαρτίου 2017

Θεοδωροπούλου Δέσποινα
Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης
Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΣΥΓΑΠΕΖ)
Σώμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος
Δόμησης Ενέργειας και Μεταλλείων
(ΣΕΠΔΕΜ)
Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας

LIFE Natura-Themis (LIFE14/GIE/GR/000026)

Το Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας - ΣΥΓΑΠΕΖ συμμετέχει ως εταίρος, στο έργο με τίτλο:

«Προώθηση της ευαισθητοποίησης για την άσκηση δίωξης για εγκλήματα κατά της άγριας ζωής και την ανάδειξη της περιβαλλοντικής ευθύνης για την αντιμετώπιση ζημιών έναντι της βιοποικιλότητας σε περιοχές του Δικτύου NATURA 2000 στην Κρήτη» με κωδικό LIFE Natura-Themis (LIFE14/GIE/GR/000026)

Το ΣΥΓΑΠΕΖ είναι η Αρμόδια Αρχή για την εφαρμογή των διατάξεων του Π.Δ. 148/2009, με το οποίο εναρμονίζεται στο Εθνικό Δίκαιο η Οδηγία 2004/35/ΕΚ για την περιβαλλοντική ευθύνη.

Θέσπιση της Οδηγίας για την περιβαλλοντική ευθύνη 2004/35/ΕΚ

Περιβαλλοντική πίεση /
Μεγάλη απώλεια
βιοποικιλότητας στην
Ε.Ε. τις τελευταίες
δεκαετίες

Ανάγκη θέσπισης
ομοιόμορφου καθεστώτος
για την πρόληψη και
αποκατάσταση
περιβαλλοντικών ζημιών

- Τα εθνικά καθεστάτα περιβαλλοντικής ευθύνης σε όλα τα κράτη μέλη της ΕΕ παρουσίαζαν διαφορές στον τρόπο αντιμετώπισης των περιβαλλοντικών ζημιών και τους όρους/ προϋποθέσεις για την αποκατάσταση αυτών

Οδηγία για την
Περιβαλλοντική
Ευθύνη 2004/35/ΕΚ

- Η ΟΠΕ δρα συμπληρωματικά σε υφιστάμενα νομικά καθεστάτα της ΕΕ για την προστασία της φύσης, όπως :
- Η οδηγία περί οικοτόπων 92/43/ΕΟΚ
- Η οδηγία περί άγριων πτηνών 2009/147/ΕΚ,
- Η οδηγία – πλαίσιο για τα ύδατα 2000/60/ΕΚ.

Οδηγία για την Περιβαλλοντική Ευθύνη 2004/35/ΕΚ

Η ΟΠΕ συμβάλλει στη βελτίωση της νομοθεσίας της ΕΕ με στόχο τη διατήρηση των φυσικών πόρων και των υπηρεσιών που παρέχουν.

Παραπέμποντας στην οδηγία 92/43/ΕΟΚ για τους οικοτόπους και τα είδη και την οδηγία 2009/147/ΕΚ για τα άγρια πτηνά, προβλέπει ένα καθεστώς ευθύνης για την πρόληψη και την αποκατάσταση ζημιών για τη βιοποικιλότητα στις φυσικές τοποθεσίες ολόκληρης της Ευρώπης και τις περιοχές του προγράμματος Natura 2000.

Το καθεστώς ευθύνης εκτείνεται σε όλους τους υδάτινους πόρους στην ΕΕ, όπως ορίζονται στην οδηγία-πλαίσιο 2000/60/ΕΚ για τα ύδατα, καθώς και σε κάθε ρύπανση του εδάφους με κίνδυνο να βλάψει την ανθρώπινη υγεία.

Οδηγία για την Περιβαλλοντική Ευθύνη 2004/35/ΕΚ

Η ΟΠΕ δημοσιεύθηκε στην Επίσημη Εφημερίδα της Ευρωπαϊκής Ένωσης στις 21 Απριλίου 2004 με αριθμό 2004/35/ΕΚ και πλήρη τίτλο: «Οδηγία 2004/35/ΕΚ του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου και του Συμβουλίου σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη όσον αφορά την πρόληψη και την αποκατάσταση περιβαλλοντικής ζημίας».

Τα κράτη μέλη ήταν υποχρεωμένα να μεταφέρουν την οδηγία στο εσωτερικό δίκαιο το αργότερο μέχρι τις 30 Απριλίου 2007, αλλά για διάφορους λόγους, η μεταφορά της Οδηγίας στα ΚΜ της Ευρωπαϊκής Ένωσης ολοκληρώθηκε τον Ιούλιο του 2010.

Με την έκδοση της Οδηγίας, θεσπίζεται για πρώτη φορά στην Ευρώπη, ένα πιο ομοιόμορφο καθεστώς για την πρόληψη και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών, με βάση την αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Η αρχή «ο ρυπαίνων πληρώνει»

Κάθε φορέας εκμετάλλευσης που προκαλεί περιβαλλοντική ζημία ή άμεσο κίνδυνο ανάλογης ζημίας πρέπει να προλαμβάνει και να αποκαθιστά τη ζημία και να επωμίζεται το κόστος των απαραίτητων μέτρων πρόληψης ή αποκατάστασης, καθώς και το κόστος εκτίμησης της περιβαλλοντικής ζημίας και της παρακολούθησης των δράσεων αποκατάστασης.

Όταν η αρμόδια αρχή αυτενεργεί ή επεμβαίνει μέσω τρίτων, η αρχή αυτή θα πρέπει να εξασφαλίζει ότι το προκύπτον γι' αυτήν κόστος θα ανακτάται από τον φορέα εκμετάλλευσης.

Καθιστώντας αυτούς που έχουν προκαλέσει περιβαλλοντική ζημία υπεύθυνους για την αποκατάσταση των ζημιών, η οδηγία σχετικά με την περιβαλλοντική ευθύνη (ΟΠΕ) παρέχει ένα ισχυρό κίνητρο για την αποτελεσματική αποφυγή της επέλευσης/πρόληψης ζημιών.

Ενσωμάτωση της Οδηγίας για την Περιβαλλοντική Ευθύνη στην ελληνική νομοθεσία

Ενσωμάτωση της Οδηγίας στην ελληνική νομοθεσία με το Π.Δ. 148/2009

Αρμόδιες Αρχές

Σκοπός

Στόχος

Υπουργείο Περιβάλλοντος & Ενέργειας (ΣΥΓΑΠΕΖ)

Αποκεντρωμένες Διοικήσεις

Η ανάληψη των δαπανών των μέτρων πρόληψης και αποκατάστασης περιβαλλοντικής ζημίας (ή απειλής ζημίας) από τους υπεύθυνους φορείς εκμετάλλευσης, βάσει της αρχής «ο ρυπαίνων πληρώνει».

Οι φυσικοί πόροι και οι υπηρεσίες που υπέστησαν ζημία να επανέλθουν στην αρχική τους κατάσταση, καθώς και η πρόληψη επικείμενης απειλής για το περιβάλλον.

ΥΠΟΥΡΓΕΙΟ
ΠΕΡΙΒΑΛΛΟΝΤΟΣ
& ΕΝΕΡΓΕΙΑΣ

Ορισμοί

▣ Φορέας εκμετάλλευσης:

κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο, ιδιωτικού ή δημοσίου δικαίου, το οποίο εκμεταλλεύεται ή ελέγχει την επαγγελματική δραστηριότητα ή, στο οποίο έχει μεταβιβαστεί αποφασιστική οικονομική αρμοδιότητα για την τεχνική λειτουργία τέτοιας δραστηριότητας, συμπεριλαμβανομένου του κατόχου σχετικής άδειας ή εξουσιοδότησης ή του νόμιμου εκπροσώπου της επαγγελματικής δραστηριότητας ή οποιουδήποτε προσώπου καταχωρεί ή κοινοποιεί τέτοια δραστηριότητα.

▣ Επαγγελματική δραστηριότητα:

οποιαδήποτε δραστηριότητα που ασκείται στο πλαίσιο οικονομικής δραστηριότητας ή επιχείρησης, ανεξαρτήτως εάν αυτή είναι ιδιωτική ή δημόσια, κερδοσκοπικού ή μη χαρακτήρα.

Διοικητική οργάνωση

Αρμόδια Αρχή:

- ▣ Α. Το **Συντονιστικό Γραφείο Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών** (ΣΥΓΑΠΕΖ) με το Π.Δ. 148/2009 υπάγεται στον Υπουργό Περιβάλλοντος. Με το νέο οργανόγραμμα του Υπουργείου αποτελεί αυτοτελές Τμήμα του Σώματος Επιθεώρησης Περιβάλλοντος, Δόμησης, Ενέργειας & Μεταλλείων (Π.Δ. 100/2014).
- ▣ Β. Οι δεκατρείς **Περιφερειακές Επιτροπές Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών** (ΠΕΑΠΖ), οι οποίες έχουν συσταθεί με αποφάσεις των Γ.Γ. των Αποκεντρωμένων Διοικήσεων με χωρική αρμοδιότητα την οικεία Αποκεντρωμένη Περιφέρεια.

Αρμοδιότητες

Το ΣΥΓΑΠΕΖ είναι αρμόδιο για την εφαρμογή της περιβαλλοντικής ευθύνης σε:

- ✓ περιπτώσεις ζημίας (ή απειλής ζημίας) σε πόρους και υπηρεσίες εθνικής σημασίας, (η προστασία ή/και διαχείριση των οποίων εμπίπτει στην αρμοδιότητα δημόσιας αρχής)
- ✓ περιπτώσεις ζημίας (ή απειλής ζημίας) μεταξύ δύο Περιφερειών της χώρας,
- ✓ διασυνοριακά συμβάντα,
- ✓ αναλαμβάνει το συντονισμό σε περιπτώσεις ιδιάζουσας σημασίας, & συντονίζει τις περιφερειακές αρμόδιες αρχές.

Για την υποστήριξη του έργου του ΣΥΓΑΠΕΖ, λειτουργεί σε επίπεδο γνωμοδοτικού οργάνου η Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών αποτελούμενη από εκπρόσωπους Υπουργείων.

Επιτροπή Αντιμετώπισης Περιβαλλοντικών Ζημιών (ΕΑΠΕΖ)

Για την υποστήριξη του έργου του ΣΥΓΑΠΕΖ συστήνεται γνωμοδοτική επιτροπή για την πρόληψη και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών.

Η ΕΑΠΕΖ είναι μια υψηλού επιπέδου Επιτροπή και λειτουργεί ως συλλογικό όργανο της διοίκησης, έχει ιδιαίτερα σημαντικό ρόλο για να συνθέσει όλα τα στοιχεία της διερεύνησης της ζημίας, του καταλογισμού, των προτεινόμενων μέτρων και να γνωμοδοτήσει προς τον Υπουργό Περιβάλλοντος και Ενέργειας τα κατάλληλα μέτρα αποκατάστασης. Λόγω της σύνθεσής της (υπηρεσίες του ΥΠΕΝ καθώς και συναρμόδια Υπουργεία) λαμβάνονται υπόψη και άλλες πολιτικές τομεακές όπως η αγροτική ανάπτυξη, η δημόσια υγεία, η προστασία του παράκτιου περιβάλλοντος, κ.α.

Πεδίο Εφαρμογής

Η περιβαλλοντική ευθύνη εφαρμόζεται όταν διαπιστωθεί περιβαλλοντική ζημία που έχει προκληθεί άμεσα ή έμμεσα από την άσκηση των επαγγελματικών δραστηριοτήτων , όπως αυτές προσδιορίζονται στο Παράρτημα III της Οδηγίας, σε:

- ▣ Προστατευόμενα είδη και φυσικούς οικοτόπους
- ▣ Ύδατα (οικολογική, χημική, ποσοτική κατάσταση ή/και οικολογικό δυναμικό)
- ▣ Έδαφος, όταν η μόλυνση δημιουργεί σοβαρό κίνδυνο για την ανθρώπινη υγεία.

υπό την προϋπόθεση ότι υπάρχει αιτιώδης συνάφεια μεταξύ της δραστηριότητας και της ζημιάς.

Επιπλέον με το ΠΔ 148/2009 προβλέπεται η εφαρμογή της περιβαλλοντικής ευθύνης σε περιπτώσεις απειλής/ζημιάς στην βιοποικιλότητα, ασχέτως αν η υπαίτια δραστηριότητα περιλαμβάνεται ή όχι στο Παράρτημα III.

Πότε ΔΕΝ εφαρμόζεται η Οδηγία

Εάν η ζημία προκαλείται από (άρθρο 5 του Π.Δ. 148/2009):

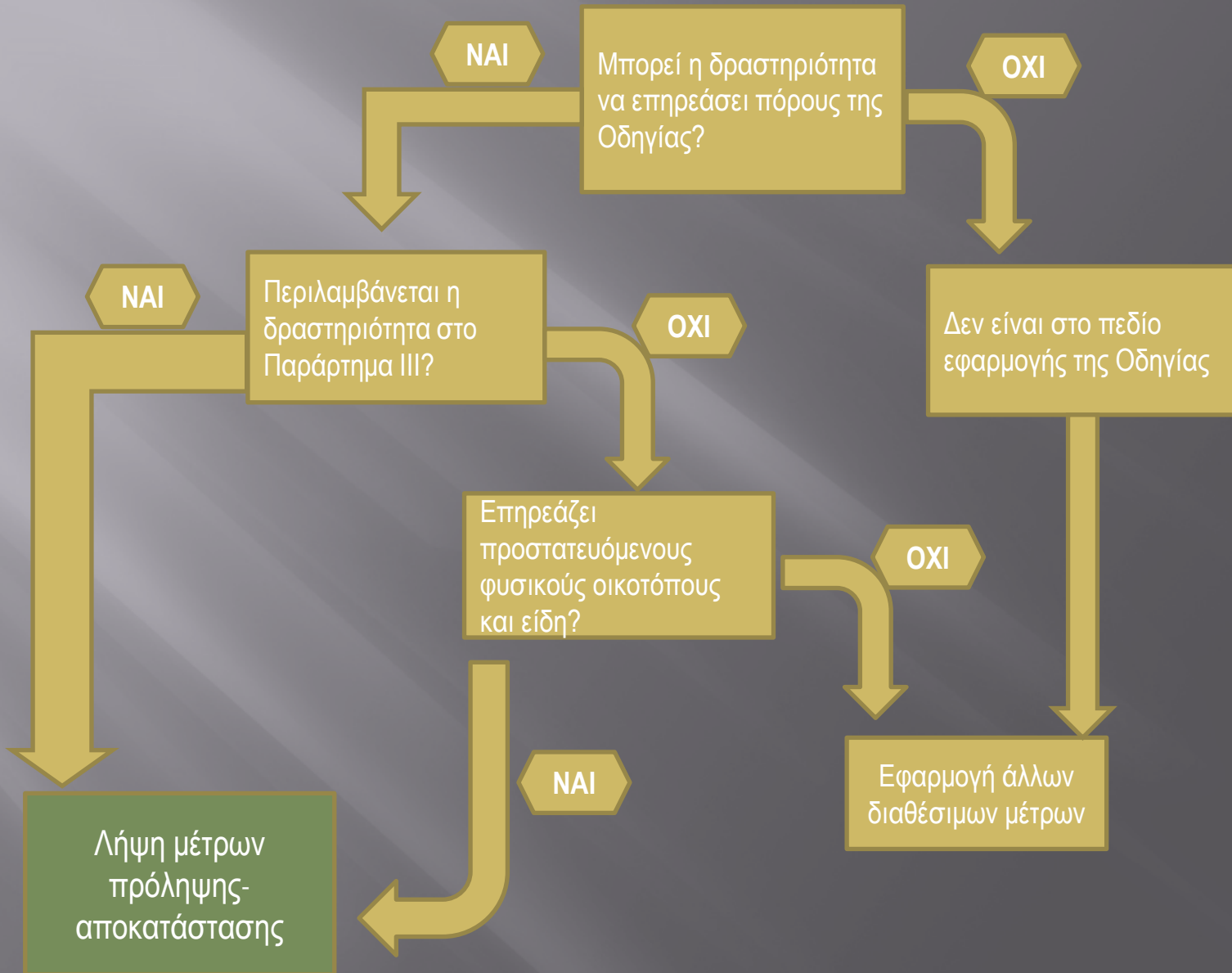
- ▣ ένοπλη διένεξη, συγκρούσεις, εμφύλιο πόλεμο ή εξέγερση
- ▣ εξαιρετικό φυσικό φαινόμενο (έκτακτου, ακαταμάχητου και αναπόφευκτου χαρακτήρα)
- ▣ δραστηριότητες που διεξάγονται κυρίως στο πλαίσιο αποστολών εθνικής αμύνης, ή διεθνούς ασφάλειας, ή για την προστασία έναντι φυσικών καταστροφών
- ▣ δραστηριότητες απροσδιόριστης φύσης, που δεν μπορεί να προσδιοριστεί σχέση αιτίου-αποτελέσματος μεταξύ της δραστηριότητας και της ζημίας.

Επιπλέον, η ΟΠΕ δεν εφαρμόζεται στις εξής περιπτώσεις:

- ▣ εκπομπές, γεγονότα ή συμβάντα (και οι αντίστοιχες δραστηριότητες) που συνέβησαν πριν από τις 30 Απριλίου 2007 (άρθρο 19),
- ▣ προκληθείσες ζημιές, εάν έχουν παρέλθει άνω των 30 ετών από την εκπομπή, το γεγονός ή το συμβάν που προκάλεσε τη ζημία (άρθρο 19),
- ▣ θαλάσσια ρύπανση από πετρέλαιο, μεταφορά επικίνδυνων εμπορευμάτων, πυρηνικές δραστηριότητες κ.λπ. κατά τα προβλεπόμενα από διεθνείς συνθήκες (Παράρτημα IV),
- ▣ εάν η επιχείρηση μπορεί να αποδείξει ότι η ζημία προκλήθηκε από τρίτο μέρος και σημειώθηκε παρά τη λήψη των κατάλληλων μέτρων ασφαλείας ή κατόπιν διαταγής/οδηγίας που έδωσε δημόσια αρχή (άρθρο 11, due diligence-απαλλαγή φορέα εκμετάλλευσης)

Σχηματικά:

Εντοπισμός & καταλογισμός περιβαλλοντικής ευθύνης

Ο εντοπισμός του φορέα εκμετάλλευσης που προκάλεσε περιβαλλοντική ζημία και ο καταλογισμός της ευθύνης γίνεται:

- Από την Αρμόδια Αρχή (ΣΥΓΓΑΠΕΖ / Αποκεντρωμένες Διοικήσεις ΠΕΑΠΖ)
- Από κάθε άλλη δημόσια αρχή που διενεργεί ελέγχους (Τμήμα Επιθεώρησης Περιβάλλοντος ΥΠΕΝ, ΚΕΠΠΕ, Αποκ. Διοικήσεις όπως ορίζει ο Ν. 4014/2011) είτε αυτεπαγγέλτως, είτε μετά από καταγγελία.

Αφού ολοκληρωθεί ο εντοπισμός του φορέα εκμετάλλευσης και ο καταλογισμός της ευθύνης, η Αρμόδια Αρχή καθορίζει τα κατάλληλα μέτρα αποκατάστασης.

Καθορισμός μέτρων πρόληψης & αποκατάστασης

Η Αρμόδια Αρχή (ΣΥΓΑΠΕΖ ή ΠΕΑΠΖ):

- ▣ απαιτεί από το φορέα πληροφορίες για την προκληθείσα ζημία ή την απειλή αυτής,
- ▣ λαμβάνει όλα τα απαραίτητα μέτρα (ή ζητάει από τον φορέα εκμετάλλευσης να τα λάβει) προκειμένου να περιοριστεί η ήδη επελθούσα ζημία,
- ▣ καθορίζει και εγκρίνει τα κατάλληλα μέτρα πρόληψης ή αποκατάστασης,
- ▣ παρακολουθεί την υλοποίησή τους,
- ▣ προβαίνει σε ενέργειες για την ανάκτηση των δαπανών με τις οποίες επιβαρύνθηκε για την ανάληψη των δράσεων πρόληψης ή αποκατάστασης.

Εφαρμογή της Οδηγίας για την Περιβαλλοντική Ευθύνη

Επέλευση ζημίας ή επικείμενης απειλής

Λήψη άμεσων μέτρων για την πρόληψη (περαιτέρω) ζημίας

Αξιολόγηση της περιβαλλοντικής ζημίας

Σχέδιο αποκατάστασης

Υλοποίηση, παρακολούθηση και υποβολή αναφορών για τις δράσεις αποκατάστασης

Δαπάνες πρόληψης και αποκατάστασης

- Ο Φορέας εκμετάλλευσης επιβαρύνεται με τις δαπάνες των δράσεων πρόληψης και αποκατάστασης.
- Αν ο Φορέας εκμετάλλευσης δεν αναλάβει τις δράσεις πρόληψης και αποκατάστασης, η Αρμόδια Αρχή μπορεί να αναλαμβάνει η ίδια και ανακτά τις δαπάνες με τις οποίες επιβαρύνθηκε.
Ο ακριβής καθορισμός των δαπανών αυτών καθορίζεται με ΚΥΑ του Υπουργού Περιβάλλοντος & Ενέργειας και του Υπουργού Οικονομικών.

Η αναγκαστική είσπραξη των δαπανών πρόληψης και αποκατάστασης γίνεται σύμφωνα με τις διατάξεις του ΚΕΔΕ, υπέρ του Δημοσίου.

Ο ρυπαίνων εφόσον:

- Υπαχθεί σε καθεστώς περιβαλλοντικής ευθύνης
- Καθορισθούν τα μέτρα πρόληψης-αποκατάστασης

πληρώνει

Το κόστος των μέτρων
για τον άμεσο έλεγχο
και περιορισμό της
ρύπανσης

Το κόστος των διοικητικών
δαπανών ή/και δαπανών επιβολής
του νόμου και άλλων γενικών
δαπανών, που θα υποχρεωθεί να
καταβάλει η Διοίκηση

Το συνολικό κόστος
εφαρμογής των μέτρων
αποκατάστασης

Εφαρμογή του άρθρου 14 για την χρηματοοικονομική ασφάλεια

- ▣ Το Π.Δ 148/2009 προβλέπει την υποχρεωτική χρηματοοικονομική ασφάλεια.
- ▣ Η εφαρμογή της διάταξης αυτής θα έχει διττά αποτελέσματα:
  - ❖ Για να μειωθεί ο κίνδυνος των δραστηριοτήτων κατά την διαδικασία αναζήτησης ασφάλειας θα ληφθούν προληπτικά μέτρα από τους υπόχρεους φορείς εκμετάλλευσης,
  - ❖ Κατά το συμβάν ο φορέας εκμετάλλευσης και η διοίκηση θα έχουν διαθέσιμους τους απαραίτητους οικονομικούς πόρους για τη λήψη των μέτρων αποκατάστασης,

Σημειώνεται ότι ο θεσμός ήδη εφαρμόζεται στο πλαίσιο της ΚΥΑ 13588/725/2006 για τα επικίνδυνα απόβλητα.

Αίτημα για την ανάληψη δράσης αποκατάστασης- άρθρο 13 του Π.Δ. 148/2009

Κάθε φυσικό ή νομικό πρόσωπο το οποίο:

- ▣ Επηρεάζεται ή ενδέχεται να επηρεαστεί από την περιβαλλοντική ζημία
- ▣ Έχει έννομο συμφέρον από την λήψη απόφασης σχετικά με την περιβαλλοντική ζημία

μπορεί να υποβάλει εγγράφως τις πληροφορίες που διαθέτει και να καλέσει την Αρμόδια Αρχή να αναλάβει δράση βάσει του Π.Δ. 148/2009.

Ο ενεργός ρόλος των περιβαλλοντικών ΜΚΟ έγκειται στο γεγονός ότι το συμφέρον τους θεωρείται πάντα έννομο και μπορούν σε κάθε περίπτωση περιστατικού περιβαλλοντικής ευθύνης να υποβάλουν αίτημα εξέτασης.

Αίτημα για την ανάληψη δράσης αποκατάστασης- άρθρο 13 του Π.Δ. 148/2009

Οι ΜΚΟ έχουν το δικαίωμα που απορρέει από το Π.Δ. 148/2009 να κοινοποιούν στην Αρμόδια Αρχή (ΣΥΓΑΠΕΖ / ΠΕΑΠΖ) κάθε περιβαλλοντική ζημία (ή επικείμενη απειλή) και να τις καλούν να ενεργοποιηθούν, για την πρόληψη και την αποκατάσταση των περιβαλλοντικών ζημιών.

Απλά αιτήματα με την μορφή καταγγελίας δεν γίνονται δεκτά. Ο τρόπος με τον οποίο θα υποβληθεί το αίτημα, θα πρέπει να είναι σαφής και με την μέγιστη δυνατή τεκμηρίωση, η οποία είναι ευθύνη του αιτούντος.

Υπάρχουν χώρες που χρησιμοποιούν τυποποιημένες φόρμες υποβολής αιτημάτων αποκατάστασης και είναι στο μελλοντικό σχεδιασμό του ΣΥΓΑΠΕΖ να ετοιμάσει και για την χώρα μας.

Αίτημα για την ανάληψη δράσης αποκατάστασης- άρθρο 13 του Π.Δ. 148/2009

Τα αιτήματα ανάληψης δράσης αποκατάστασης, εξετάζονται από τον Γενικό Διευθυντή του ΣΕΠΔΕΜ και ενδέχεται να απορριφθούν, σε περίπτωση που η αίτηση είναι εμφανώς παράλογη, ακατάληπτη ή προδήλως αβάσιμη, αν διατυπώνεται κατά τρόπο υπερβολικά αόριστο ή επαναλαμβάνεται κατά τρόπο καταχρηστικό, καθώς και αν όταν δε συνοδεύεται από τις απαραίτητες πληροφορίες.

Σε ορισμένες περιπτώσεις το να παραχθεί η τεκμηρίωση δεν είναι απλό, χρειάζεται εξειδίκευση και απαιτεί διάθεση οικονομικών πόρων (π.χ. ανάγκη εκπόνησης ειδικών μελετών).

Προτάσεις

Προς την κατεύθυνση αυτή, οι περιβαλλοντικές ΜΚΟ μπορούν να παίξουν ενεργό ρόλο, παρέχοντας την τεχνογνωσία τους και συμβάλλοντας με κάθε δυνατό τρόπο στην προώθηση τεκμηριωμένων αιτημάτων ανάληψης δράσης.

Επιπρόσθετα η επιρροή και ο ρόλος τους στην τοπική κοινωνία μπορεί να προάγει την διαμόρφωση περιβαλλοντικής συνείδησης και την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση.

Το συγκεκριμένο έργο LIFE Natura-Themis συμβάλλει στην ενημέρωση και ενεργοποίηση των πολιτών και των ΜΚΟ.

Ευχαριστώ πολύ ...

